

Afwegingskader Flowchart

Het document dat voor u ligt is ontwikkeld om organisaties te helpen bij het terugdringen van onnodige seksregistratie waar dat mogelijk is. Dit kan om verschillende redenen belangrijk zijn: het beschermt de privacy van mensen, het helpt bij het tegengaan van stereotypen, en bovendien biedt het mensen vrijheid om zelf te bepalen wie ze zijn.

Op dit moment worden gegevens over sekse vaak standaard gevraagd, geregistreerd en gebruikt door overheden, bedrijven en andere organisaties. In veel gevallen is echter niet duidelijk met welk doel dit gebeurt of zijn gegevens over sekse helemaal niet nodig of geschikt voor het doel. Met het doorlopen van dit afwegingskader inventariseert u of en waar u sekse registreert, met welk doel dit gebeurt, of dit nodig is en of de registratie op een minder belastende wijze kan.

Begin bij vraag 1 en volg de pijlen en stappen. Bij punten met een informatiesymbool is er meer informatie en uitleg te vinden op pagina 7 t/m 9.

Houd bij het doorlopen van de flowchart steeds alle afdelingen binnen uw organisatie en hun activiteiten in gedachte.

Let op: Raadpleeg vóór het doorlopen van dit document eerst de voor uw organisatie relevante handreiking!

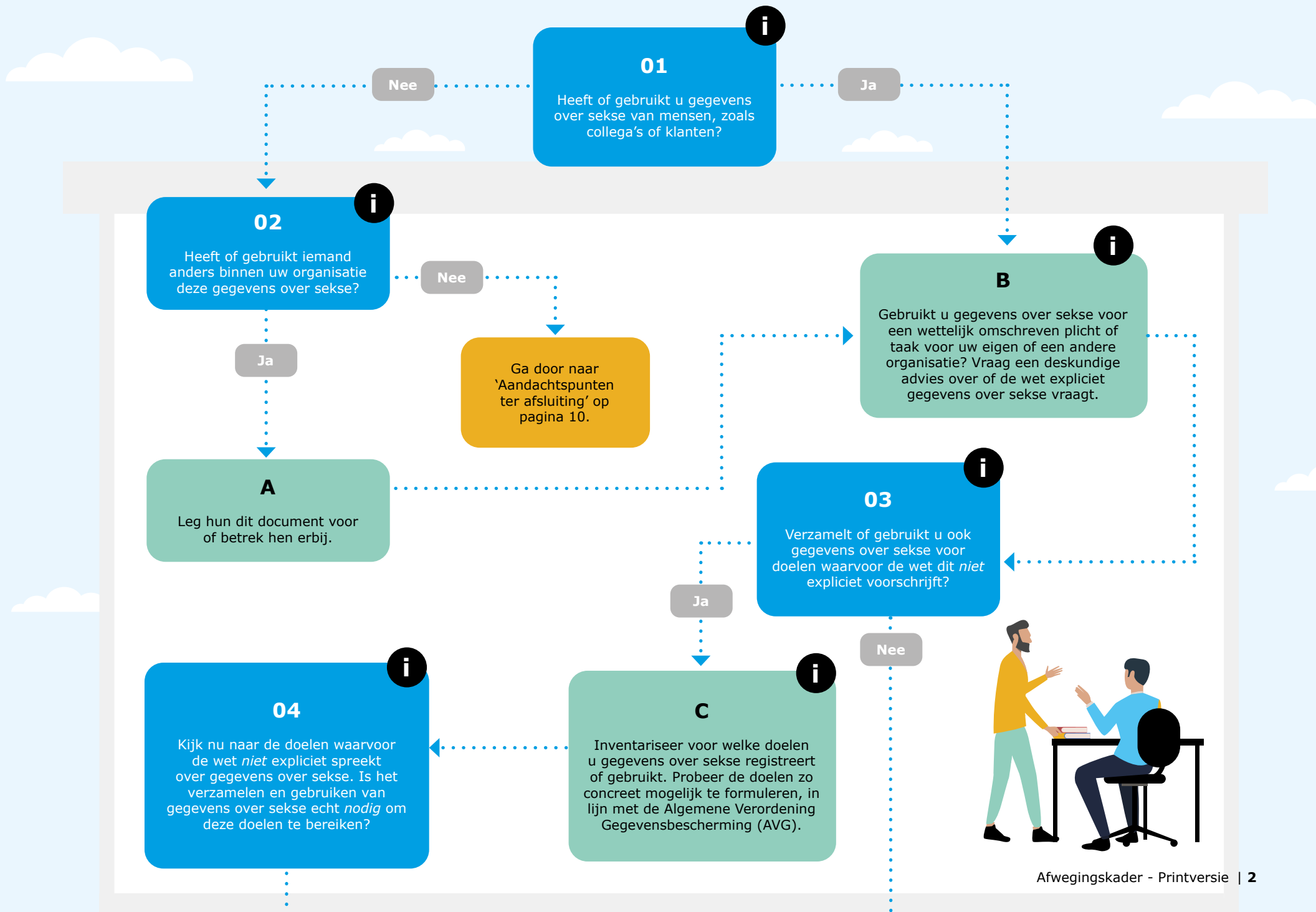
Legenda

 = Vraag aangeduid met cijfers

 = Actie aangeduid met letters

 = Ga naar

 = Extra informatie
(ga naar pagina 7-9)

D

Laat de doelen waarvoor het verzamelen en gebruiken van gegevens over sekse onnodig is vervallen of streef deze na zonder gegevens over sekse.

05 **i**

Kijk opnieuw naar de doelen waarvoor de wet *niet* expliciet spreekt over gegevens over sekse en waarvoor u die wel nodig acht. Is het verzamelen en gebruiken van gegevens over sekse ook *evenredig* aan deze doelen?

E

Laat de doelen waarvoor het verzamelen en gebruiken van gegevens over sekse niet evenredig is vervallen of streef deze na zonder gegevens over sekse.

Ga door bij P op pagina 6.

06

Zijn er hierna nog doelen over, waarvoor u seksegegevens verzamelt of gebruikt (zoals een wettelijk omschreven plicht)?

F **i**

Kijk nu zowel naar de doelen die u nodig en evenredig acht, als naar de doelen waarvoor de wet spreekt over gegevens over sekse. Zoek voor al deze doelen uit of u op zoek bent naar juridische sekse, sociale sekse, of sekse-gerelateerde lichaamskenmerken. Indien u dit niet weet, adviseren wij u helder te krijgen welk soort gegevens u nodig heeft voor uw doel.

G
Verzamel en gebruik in plaats van niet-geschikte gegevens eventueel de soort sekse die wel geschikt is, mits dit ook evenredig en écht nodig is.

07 **i**
Is de soort sekse die u verzamelt en gebruikt ook echt *geschikt* voor uw doelen?

Nee

Ja

H
Is er een goede reden om gegevens over sekse niet aan de betrokkene zelf te vragen? Overweeg om dit wel te doen.

Van derden

09
Heeft u de gegevens gevraagd aan betrokkene zelf, binnen uw organisatie, of van derden gekregen?

Gevraagd

08
Heeft u gevraagd om gegevens over sekse of deze ongevraagd gekregen?

Ongevraagd

Van betrokkene of intern verkregen

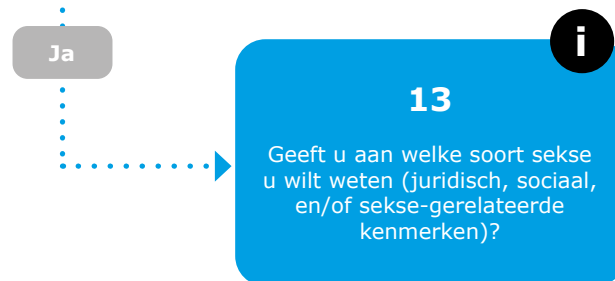
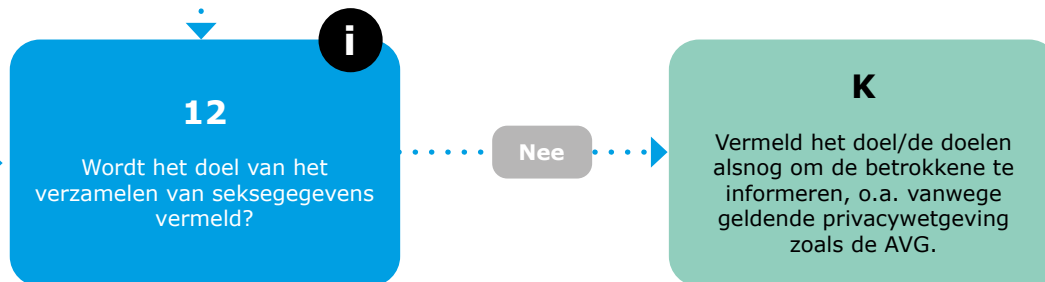
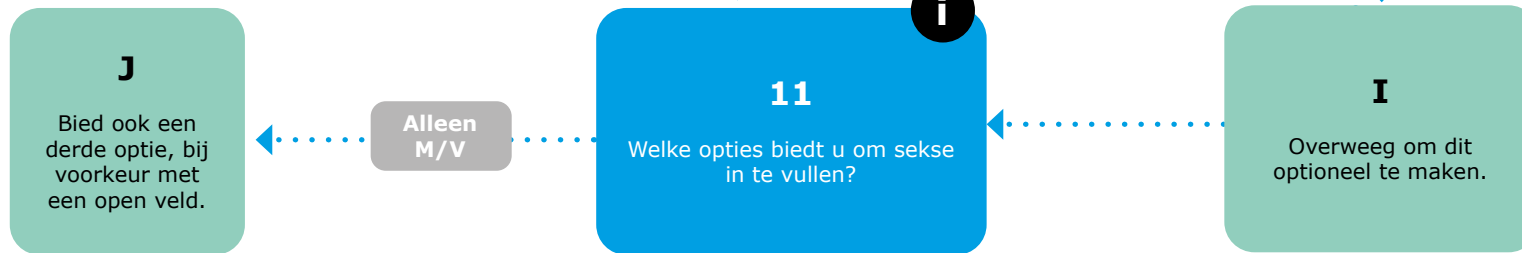
Ga door bij 14 op pagina 6.

10 **i**
Is het voor de betrokkene onvermijdelijk of verplicht om gegevens over sekse in te vullen?

Nee

Ja

L
Vermeld de gevraagde soort sekse alsnog, mede om niet-geschikte gegevens te voorkomen.

14 ⁱ
Zijn de gegevens waarover u beschikt gecombineerd met andere persoonsgegevens van dezelfde persoon?

M
Overweeg om i.v.m. privacy de verzamelde gegevens over sekse te anonimiseren (alleen statistische gegevens) of pseudonimiseren (bijv. koppelen aan een klantnummer in plaats van NAW-gegevens).

N ⁱ
Check of dit in overeenstemming is met de AVG. Pas dit eventueel aan.

15
Kan de betrokkene de opgeslagen gegevens over sekse zelf wijzigen?

O
Zorg ervoor dat er binnen uw organisatie afdoende maatregelen zijn om te zorgen dat de gegevens over sekse alleen toegankelijk zijn voor relevante afdelingen of medewerkers.

P
Zorg ervoor dat er binnen uw organisatie afdoende maatregelen zijn om te zorgen dat gegevens over sekse niet onnodig lang worden bewaard of kunnen worden geweerd/verwijderd.

Ja

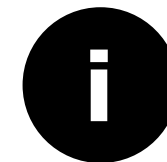
Nee

Nee

Ja

Extra informatie

Cijfers

01

- Dit kan bijvoorbeeld de aanduiding zijn of een werknemer, klant, of patiënt vrouw of man is, maar ook of de aanspreekvorm mevr. of dhr. is.
- In dit document wordt de term sekse gebruikt. In wetgeving wordt hiervoor vaak de term geslacht gebruikt.

02

Vraag dit na bij degene die binnen uw organisatie verantwoordelijk is voor de naleving van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Die heeft een overzicht van waar, hoe en door wie persoonsgegevens worden verzameld en gebruikt. Het kan gaan om bijvoorbeeld een HR-afdeling met gegevens over personeel, marketing- en salesafdelingen met gegevens over klanten of een klantenserviceafdeling.

03

Hierbij kunt u denken aan een veelheid van andere doelen, bijvoorbeeld:

- Voor communicatie (voor de aanspreekwijze: 'geachte mevrouw X')
- Derden vragen erom, anders dan vanwege een wettelijk doel
- Voor positieve actie of emancipatiebeleid
- Om diverse groepen of homogene groepen samen te stellen
- Voor de publicatie of verwerking van statistische gegevens
- Voor wetenschappelijk onderzoek
- Voor marketing
- Ter identificatie van de betrokkene
- In verband met het verlenen van een dienst of de uitvoering van een overeenkomst
- Met het oog op een passende behandeling in de gezondheidszorg

04

Toelichting op de noodzaak van gegevens voor mogelijke doelen

- **Communicatie:** Is sekse echt belangrijk? Gaat het niet om de hoedanigheid of relatie? Kunt u bijv. niet volstaan met 'geachte klant' of 'geachte abonnee J. Mulder'?
- **Derden vragen erom, anders dan vanwege een wettelijk doel:** Bespreek intern, of met deze derden, of zij de seksegegevens wel echt nodig hebben. Stuur hen eventueel dit document toe.
- **Voor positieve actie of emancipatiebeleid:** Als vrouwen aanzienlijk ondervertegenwoordigd zijn in een bepaalde functie, dan mag een werkgever voorrang geven aan een vrouwelijke sollicitant. Hiervoor zijn zowel statistische gegevens van de man/vrouw verdeling voor die functie nodig als informatie over de sekse van de sollicitant. NB: hieraan zijn stringente voorwaarden verbonden. Raadpleeg hiervoor onder andere de Algemene wet gelijke behandeling en vraag eventueel een deskundige om advies.
- **Om diverse groepen of homogene groepen samen te stellen:** Bedenk waarom u diverse of homogene groepen wilt en hoe belangrijk sekse hiervoor is in verhouding tot andere kenmerken, zoals leeftijd, ervaring, sociaaleconomische positie, karaktereigenschappen, etc.
- **Voor de publicatie of verwerking van statistische gegevens:** Bedenk ook hier of publicatie in een jaarverslag bijvoorbeeld nodig is en/of andere kenmerken niet belangrijker zijn.
- **Voor wetenschappelijk onderzoek:** Ook hier kan de vanzelfsprekende relevantie van seksegegevens aan de orde worden gesteld. Soms kan het zeer relevant zijn, soms lijkt het eerder een gewoonte.
- **Voor marketing:** Is sekse echt belangrijk? Of gaat het om bijv. aan mannen of vrouwen toegeschreven lichaamslengte of schoenmaat?
- **Ter identificatie van de betrokkene:** Mogelijk volstaan andere gegevens, zoals achternaam, adres en woonplaats, eventueel gecombineerd met geboortedatum of abonneenummer.
- **In verband met het verlenen van een dienst of de uitvoering van een contract:** Waarschijnlijk is sekse niet vaak relevant. Voor toezending van een boek via een webshop is slechts naam en adres nodig.
- **Met het oog op een passende behandeling in de gezondheidszorg:** Bedenk voor welke behandelprotocollen dat echt belangrijk is en gebruik het niet voor andere gevallen.

Extra informatie

Cijfers

05

Het doel van het vragen naar en gebruiken van seksegegevens moet in verhouding staan tot het feit dat sekse als persoonsgegeven wordt verwerkt. Neem hierbij de volgende effecten van registratie in overweging:

- *Dit kan sommige mensen belemmeren in het optimaal participeren in de samenleving, zeker wanneer zij zich niet (volledig) herkennen in hun 'officiële' door de overheid geregistreeerde sekse.*
- *Dit kan de privacy aantasten, dus is er een goede reden nodig om registratie te rechtvaardigen.*
- *Blindvaren op sekse kan leiden tot stereotypering en tot het negeren van individuele wensen en omstandigheden.*
- *Het verzamelen van seksegegevens kan echter ook bijdragen aan participatie en emancipatie bevorderen, mits juist ingezet.*

07

Bijvoorbeeld, als het doel de aanspreekvorm is, dan is sociale sekse geschikter dan juridische sekse. Als het doel een medisch onderzoek is, zijn sekse-gerelateerde lichaamskenmerken het meest geschikt.

10

Een optionele vraag heeft altijd de voorkeur boven een verplichte vraag. Dit laatste kan namelijk belastend zijn voor betrokkenen. Ook kan een optionele vraag dienen als duidelijke indicatie dat het niet gaat om juridische sekse.

11

Er zijn mensen met een andere officieel geregistreeerde juridische sekse dan man of vrouw, namelijk 'niet vastgesteld'. Een vraag naar juridische sekse met slechts twee opties kunnen zij dus niet waarheidsgetrouw invullen. Een alternatief kan zijn om een derde optie met een open veld aan te bieden, waarbij mensen zelf de term kunnen invullen waarmee zij hun eigen sekse definiëren. Let op dat het echter stigmatiserend kan werken wanneer iedereen die zich niet als man of vrouw definieert simpelweg onder de derde optie "overig" wordt geschaard, zonder dat daarbij een eigen antwoord kan worden ingevoerd.

12

Dit is wettelijk verplicht volgens de AVG.

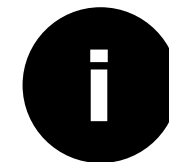
13

Dit kunt u duidelijk maken door bijvoorbeeld aan te geven dat het gaat om sekse zoals vermeld in het paspoort of te vragen naar de gewenste aanspreekvorm.

14

Een zorgvuldige omgang met seksegegevens is van belang, zodat de gegevens niet onnodig toegankelijk zijn en zo min mogelijk te herleiden zijn tot de persoon.

Extra informatie

Letters

B

Kijk hierbij goed naar wat de wet daadwerkelijk vraagt: De Wet op de Loonadministratie vraagt bijvoorbeeld alleen naar NAW (naam, adres, woonplaats)-gegevens, burgerservicenummer of een kopie van een identiteitsbewijs, dus niet expliciet naar sekse.

De Wet op het Hoger Onderwijs verplicht onderwijsinstellingen de sekse van studenten te registeren ten behoeve van het diplomaregister en statistisch onderzoek, maar dat is niet hetzelfde als hergebruik van deze gegevens door de onderwijsinstelling voor andere doeleinden.

C

Hoe specifiek het doel omschreven wordt, hoe makkelijker de heroverweging. Ook is een specifieke omschrijving vereist volgens de AVG. Daarnaast stelt de AVG ook dat het nieuwe doel 'verenigbaar' moet zijn met het oorspronkelijke doel. Dat wil zeggen dat het er direct of voldoende aan gerelateerd moet zijn. Aangezien seksegegevens als gevoelig kunnen worden ervaren, is dit vaak niet het geval.

F

In dit document worden drie typen sekse onderscheiden:

- *Juridische sekse: de door de overheid geregistreerde sekse zoals vermeld in het paspoort (man, vrouw, of 'niet vastgesteld')*
- *Sociale sekse (ook: 'gender'): Hoe mensen zichzelf zien en presenteren in het dagelijks leven, maar ook hoe anderen hen zien, bijvoorbeeld afgeleid uit voorkomen of uiterlijk (kan afwijken van iemands juridische sekse).*
- *Sekse-gerelateerde lichaamskenmerken: Bepaalde fysieke kenmerken die vaak als specifiek voor mannen of vrouwen worden genoemd, zoals bijvoorbeeld een baarmoeder (kan afwijken van iemands juridische of sociale sekse).*

N

Wanneer de verwerking van persoonsgegevens zoals sekse niet door de wet wordt voorgeschreven en dus op basis van toestemming plaatsvindt, stelt de AVG dat betrokkene die toestemming altijd mag intrekken.

Aandachtspunten ter afsluiting

Na het doorlopen van deze flowchart heeft u een overzicht van waar gegevens over sekse worden verzameld en gebruikt, op welke manier dat gebeurt en met welk doel. Hierdoor weet u op welke plekken binnen uw organisatie onnodige seksregistratie kan worden teruggedrongen.

Raadpleeg eerst de voor uw organisatie relevante handreiking in de toolkit, voordat u daadwerkelijk aan de slag gaat met het terugdringen van onnodige seksregistratie. Hierin staat niet alleen meer informatie over de redenen om onnodige seksregistratie te verminderen, maar komen ook alternatieven voor seksregistratie en een aantal good practices en tips en trucs aan bod.

